

PREOȚII ORTODOCȘI DIN EPISCOPIA ARADULUI PRIGONIȚI SAU OMORĂȚI ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI DE LA 1848-1849

Paul Krizner*

Abstract: *The historical events of the 1848-1849 Revolution determined both material prejudice and human sacrifice among the Romanian people, including the priests of the Arad Diocese with its canonical jurisdiction from the North of the Mureș River till the Criș River area, and also including the counties of Arad, Bihor and Zarand, under the spiritual guidance of the Arad Bishop Gherasim Raț (1835-1850).*

Keywords: Revolution of 1848-1849, priests, Arad Diocese, Gherasim Raț, persecutions.

Revoluția începută în Europa în primăvara anului 1848 i-a încurajat și pe români, care cereau desființarea robotelor și a dijmelor ce practic îi legau de pământurile domnilor. În 27 martie 1848 vicecomitele Aradului primește o informație din care află că printre țărani din Vârșand și Elek (Aletea) s-a zvonit că împăratul a întărit legea prin care se încetau serviciile urbariale, însă dregătorii o țin secretă față de mulțime.

La Șiria oamenii au refuzat să mai robotească, după cum susține judele nobiliar din Gașa, iar domnul de pământ din Pâncota nu pretinde de la țărani servicii urbariale¹.

Țăranii răsculați, pe lângă desființarea iobăgiei, mai cereau să se revizuiască ocupările de păduri, ogoare etc. Astfel că țărani, cum este cazul celor din Bihor, s-au răsculat în luna aprilie 1848 pentru a-și redobândi pășunile luate cu forța de marii proprietari din localitățile Comna, Minișel, Șilondia, Răpsăgu de jos, Răpsăgu de Sus, refuzând categoric să se ocupe de grădinile domnilor „potrivit contractelor încheiate”².

Situația era foarte tensionată în tot comitatul Arad. Românii se revoltă fiind nemulțumiți de comportamentul și atitudinea ungarilor, de aceea în comuna Vârșand locuitorii vroiau să-l schimbe pe notarul Udvarday Károly, considerând că-i înșală și acuzându-l că s-a îmbogățit pe spatele lor. Cu acest prilej, judele

* Doctorand la Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române; e-mail: paul_krizner@yahoo.com

¹ Liviu Botezan, *Participarea țărănimii din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș la revoluție în primăvara anului 1848 pentru desființarea iobăgiei*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2006, p. 202.

² *Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române. C. Transilvania*, vol. I, București, Edit. Academiei R.S.R., 1982, doc. 69, p. 161.

nobiliar Mosotzy Ignác, la data de 23 aprilie 1848, se deplasează în localitate pentru a analiza situația și a pedepsi pe răufăcători. Sigur, vinovații trebuiau să fie românii, iar aceștia, în semn de protest, nu și-au descoperit capetele în fața judeului, iar el, plin de furie, le-a aruncat jos pălăriile luându-i la palme. De aici până la un conflict direct a fost doar un pas, țărani l-au fugărit, obligându-l să părăsească localitatea, dar după câteva zile, un alt jude, însoțit de armată, intra în comună, arestând șase țărani care au fost duși în temnița comitatului³.

Nemulțumirea se simțea și în rândul preoților, care se ridicaseră împotriva recrutărilor ce au început pentru armata maghiară. La data de 23 iunie 1848 învățătorul Kelemen Lázsló din Ghioroc consemnează că preoții din Cuvin, Miniș, Păuliș și Sâmbăteni se împotrivesc acestor recrutări, sfătuindu-și enoriașii români să nu meargă să se înroleze în garda națională⁴.

De fapt, în toate comitetele aparținătoare Episcopiei Aradului au existat abuzuri ale armatei revoluționare maghiare, pierzându-se multe vieți românești nevinovate, printre care și clerici, care nu doreau să susțină această armată. Chiar episcopul Gherasim Raț trimite o circulară, prin care cere clerului să liniștească masele de oameni, intuind răutatea și ura maghiarilor ce aveau să se năpustească asupra lor în caz contrar.

Preoții au avut de pățimit. Am identificat o listă cu un număr de 32 de preoți din Episcopia Aradului, care au suferit și au murit în perioada revoluției de la 1848-1849.

1. Preotul Arsenie Staicovici. A păstorit credincioșii din parohia ortodoxă Pecica, iar în anul 1848, la vârsta de 50 de ani, a fost întemnițat de către armata maghiară⁵.

2. Preotul Zamfir Pap. A fost preot în parohia ortodoxă Șoimoș, dar pentru că instiga parohienii împotriva ungarilor a fost arestat și condamnat la moarte. La 28 noiembrie 1848 preotul Zamfir este împușcat, președintele comisiei de execuție fiind căpitanul maghiar Artoloș⁶.

3. Preotul Jivan Petrovici. A fost preot slujitor la Parohia Ortodoxă Sânnicolau Mic, iar anul 1848 avea să-i fie ultimul an din viață. Acuzat tot pentru împotrivire față de armata maghiară, a fost condamnat la moarte prin spânzurare. Executarea sentinței a avut loc la 13 noiembrie 1848 din ordinul lui Kulterer Murany.

4. Preotul Maximilian Caracioni. Era preot de mir în localitatea Pecica și un aprig susținător al armatei revoluționare maghiare. A fost căsătorit, având cinci copii.

³ *Ibidem*, vol. II, doc. 177, pp. 263-264; doc. 178, pp. 264-266, doc. 170, pp. 396-401 și *ibidem*, vol. III, doc. 12, pp. 17-40.

⁴ Octavian Lupaș, *Starea de spirit a populației românești din părțile arădene în 1848*, „Hotarul” (Arad), anul III, iulie august 1936, nr. 7-8, p. 117.

⁵ Pavel Vesa, *Episcopia Aradului în timpul episcopului Gherasim Raț (1835-1850)*, Arad, Edit. Mirador, 2008, p. 236.

⁶ I. D. Suci, *Revoluția de la 1848-1849 în Banat*, București, Edit. Academiei R.S.R., 1968, p. 262.

La 30 martie 1848 decide să meargă în tabăra militară de la Becicherec, în Banat, alături de doi fii ai săi și 400 de credincioși din parohie, însoțiți fiind de încă doi preoți din Pecica, **Gheorghe Bila** și **Vasile Boitor**⁷. Bucuria pentru victoriile armatei maghiare nu avea să dureze mult, iar odată cu înăbușirea revoluției, cei trei preoți au fost denunțați pentru activitatea lor revoluționară și dați pe mâna Tribunalului militar din Timișoara. În data de 24 aprilie 1850 preotul Maximilian Caracioni a fost condamnat la moarte, iar averea confiscată, primul cap de acuzare fiind de lezmaiestate⁸.

Pedeapsa i-a fost preschimbată, iar după 6 ani de temniță, a fost amnistiat și trimis stareț la mănăstirea Bezdin, unde a interzis călugărilor să rostească rugăciuni pentru împărat⁹.

5. Preotul Simion Groza. Vede lumina zilei în anul 1801, iar la vârsta de 19 ani se căsătorește cu tânăra Teodora, care îi va fi soție pentru puțină vreme. Ulterior este hirotonit diacon în 8 iunie 1820, iar la 29 iunie, de sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, este hirotonit preot în Arad de către vrednicul de pomenire episcopul Iosif Putnik al Timișoarei (1828-1830)¹⁰. A slujit ca și capelan în Secaș, iar după doi ani, la 1822, a fost instalat preot în localitatea Gurahonț.

Familia sa este zguduită de o mare tragedie în anul 1824, când, la 30 noiembrie, preoteasa Teodora Groza trece la cele veșnice¹¹.

La 1848 părintele Simion din Gurahonț a pătit mult, după cum consemnează preotul din Almaș, Constantin Copian:

„În anul (1)848 în luna lui octombrie ziua a 18 tabăra maghiară a căruia ocârmuitori erau Boțoc și Gál, așezându-să la pod la Iosaș și fiind și eu de dânșii spre răspundere chemat. În 19 zile adică marți am și mers unde cele mai triste întâmplări am văzut, căci a le număra nu e timp. Fără pe la cinci ceasuri după amiază, sentinție de perzare grăită preotului de la Gura Honț, Simion Groza, pentru că a primit niște scrisori de la Ardeleni și pre poporeni săi i-ar fi provocat în biserică ca să se înarmeze împotriva Magiarilor, pre care provocare și jurară Haiduc Ion, chișbirău din Gura Honț și alții precum că adevărat s-au îndemnat spre înarmare și sculare împotriva Magiarilor. La 6 ceasuri îmi și deteră poruncă ca pre mai sus numitul preot, Simeon Groza să-l gătez de moarte și așa l-am spovedit și cuminecat cu Sfintele Taine și l-am petrecut până la locul perzării, citindu-i

⁷ Arhivele Naționale Serviciul Județean Arad (infra: A. N. S. J. Arad), Fond Prefectura jud. Arad, Acta Congregationum, nr. 540/1849.

⁸ Idem, Fond Prefectura Județului Arad, Actele comisariatului cezaro-crăiesc al comitatului, nr. 113/1850; nr. 6055/1850.

⁹ Idem, Fond Prefectura Județului Arad, Prezidențiale, nr. 15/1852.

¹⁰ I. D. Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, Edit. Mitropoliei Banatului, 1977, p. 149.

¹¹ Această descriere apare pe o carte de cult datată în secolul al XVIII-lea, care s-a păstrat odinioară în biserica parohială din Gurahonț, iar preotul Simion Groza și-a consemnat aici autobiografia. A se vedea și Cornel Clepea, *Însemnări din secolele XVIII și XIX pe obiecte de cult din părțile Episcopiei Aradului*, „Ziridava” (Arad), 1996, nr. XIX-XX, p. 191.

îngropăciunea preoților, după ce am ajuns la locul hotărât, prin ștreang și spânzurători i-au ucis viața.

Dat în satul Almaș în 31 ianuarie 1849. Constantin Copian paroh în Almaș.”¹²

Și protopopiatul Hălmașiu a avut pierderi însemnate din rândurile clericilor. Protopopii Arsenie Adamovici și Petru Moldovan înștiințează centrul eparhial că au 11 parohii vacante, iar în patru dintre ele¹³ preoții au fost omorâți în timpul evenimentelor revoluționare, pe motiv „că or fostu credincioși cătră Casa Austriacă și cătră Maiestatea sa Împăratul, prin rebeli magiari s-or ucis”¹⁴.

6. Preotul Pavel Farcaș. A fost preot în parohia Pleșcuța, protopopiatul Hălmașiu, iar pentru că îndemna credincioșii să fie fideli împăratului a fost condamnat la moarte. Acest act, datat în Ciuci, este confirmat în scris la 27 noiembrie 1848 prin mărturisirea mai multor oameni din Pleșcuța, dar și a inspectorului Joseph Balog¹⁵.

7. Preotul Gheorghe Leuca. A slujit ca preot în parohia Lazuri, iar în timpul revoluției de la 1848-1849, pentru a nu cădea în mâinile armatei maghiare, s-a ascuns, pribegind prin munți, fără să se mai știe ceva despre el. Posibil că, într-un final, a fost prins de revoluționarii maghiari.

8. Preotul Ioan Unc. Părintele Ioan a păstorit în parohia Tomești, protopopiatul Hălmașiu, iar pentru acțiunile sale antimaghiare este arestat și „să află în robie la Oradea”¹⁶.

9. Preotul Sinesie Grozav. A fost preot în parohia ortodoxă Aciuța, iar în 1848 avea 38 de ani. Pentru că a îndrăznit să citească proclamația imperială primită de la Avram Iancu, a fost spânzurat la podul de peste Crișul Alb de la Iosășel.

10. Preotul Pavel Farcaș. A slujit la biserica parohială din Pleșcuța. Și el a avut aceeași soartă ca preotul mai sus amintit. La vârsta de 34 de ani a fost condamnat la spânzurătoare pentru că a citit proclamația primită de la Avram Iancu. Locul de execuție a fost podul de peste Crișul Alb de la Iosășel¹⁷.

11. Preotul Eftimie Popovici. A fost slujitor la parohia ortodoxă Hălmașel, iar în anul 1848, la vârsta de 35 de ani, pentru aceeași proclamație a lui Avram Iancu, este arestat și dus la Hălmașiu, unde însă nu a mai ajuns, pentru că la podul Băneștilor a fost spânzurat.

12. Preotul Ioan Popovici. A fost co-slujitor împreună cu preotul Eftimie Popovici. A participat și el la citirea proclamațiunii, fiind arestat în același lot de preoți și condamnat. Învățătorul Teodor Popovici din Bănești mărturisește că s-a

¹² A. N. S. J. Arad, Fond Episcopia Ortodoxă română Arad, Actele revoluției de la 1848-1849, dosarul nr. 314/1850, f. 86.

¹³ Pleșcuța, Poenari, Șteia și Vața de Sus.

¹⁴ A. N. S. J. Arad, Fond Episcopia Ortodoxă română Arad, Actele revoluției de la 1848-1849, dosarul nr. 314/1850, f. 3: cuprinde scrisoarea datată în 25 decembrie 1849 a protopopului Arsenie Adamovici către Episcopul Aradului Gherasim Raț.

¹⁵ *Ibidem*, dosarul nr. 193/1848, f. 1.

¹⁶ *Ibidem*, dosarul nr. 21/1848, f. 56. Ședința a III-a consistorială din 18 iulie, f. 6-7.

¹⁷ *Ibidem*, dosarul nr. 193/1848, f. 1.

primit o proclamație de la Avram Iancu, pe care preoții le-au citit-o românilor adunați din mai multe sate; ei au fost trădați de un anume Toda Șandor, fiind prinși și spânzurați¹⁸.

13. Preotul Iovan Jude jr. A fost fiul preotului Jude Iovan, co-slujitor cu tatăl său la parohia ortodoxă din Poienari. În timpul revoluției de la 1848 avea doar 26 de ani, fiind condamnat la spânzurătoare în același lot.

14. Preotul Iovan Jude sr. Slujitor al Parohiei Poienari cu filia Țohești, bătrânul preot Iovan avea să pătimească pentru că a citit proclamația trimisă de Avram Iancu¹⁹.

15. Preotul Pavel Feier. A fost preot în parohia Șteia. Despre acest slujitor nu deținem date și informații, știm doar că a fost și el condamnat la spânzurătoare, executat în lotul preoților spânzurați la podul Băneștilor.

16. Preotul Ioan Dan. Parohia Iosaș atestă că în perioada revoluției din 1848-1849 acolo a fost preot paroh Ioan Dan, care a avut de suferit în acea perioadă, însă, după ce a fost dus la Iosășel pentru a fi spânzurat, a fost pus în libertate.

17. Preotul Ioan Iosif, Și el a fost slujitor la parohia ortodoxă Iosaș, iar în 1848 a fost pârât de oficanții satului că la slujbele ce le ține în biserică îl pomenește pe împăratul Ferdinand. A avut aceeași soartă ca și co-slujitorul său, condamnat la moarte prin spânzurare, dar ulterior a fost eliberat²⁰.

18. Preotul Miron Petrică. Nu cunoaștem date despre acest preot, ci doar că a fost slujitor în biserica din Iosășel, având și el de suferit de pe urma atrocităților armatei revoluționare maghiare²¹.

19. Preotul Nicolae Gornic. A fost preot în parohia Călacea, dar văzând ce se petrece cu românii, îngrozit, fugе la Moroda, funcționând aici ca preot capelan. S-a împotrivit din toate puterile revoluționaților unguri. În Călacea a fost prădat de armata maghiară: „au venit asupra cășii răsculații unguri și toate hainele și banii cu a muierii”²² le-au luat. Alte date cu privire la pătimirile acestui preot nu deținem.

20. Preotul Isaia Secula. A fost preot în Șiria, care pe atunci se numea Vilagoș. Preotul Isaia Secula era în vârstă de 41 de ani când au intrat trupele revoluționare maghiare în oraș. Preotul Isaia a mers la casa comunității pentru a organiza păzirea orașului, acolo însă proprietarul de pământ din Boroșineu, Ațel

¹⁸ Grigore G. Comșa, *Ortodoxia și românismul în trecutul nostru*, Arad, 1933, p. 139; Traian Mager, *Cultul eroilor în Munții Apuseni*, Arad, 1935, p. 23, nota 2.

¹⁹ A. N. S. J. Arad, Fond Episcopia Ortodoxă română Arad, Actele revoluției de la 1848-1849, dosarul nr. 193/1848, f. 5.

²⁰ *Ibidem*, dosarul nr. 314/1850, f. 8.

²¹ Atanasie Șandror, *Studiu asupra evenimentelor de peste munți din anii 1848-49, cu nararea celor întâmplate în părțile Aradului*, în *Memorialistica revoluției de la 1848 în Transilvania*, studiu introductiv, ediție, note și glosar de Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1988, pp. 82-83.

²² A. N. S. J. Arad, Fond Episcopia Ortodoxă română Arad, Actele revoluției de la 1848-1849, dosarul nr. 314/1850, f. 81.

Ștefi, s-a năpustit asupra preotului cu baioneta, răbindu-l grav. Consemnarea o face preotul Ioan Secula într-un raport din 20 martie 1851: „După ce intră ungurii cu trupa răsculată în orașul Vilagoș, am mers la casa comunității cu mai mulți oameni dinpreună spre a ne înțelega întru punerea păzii, ca nu cumva din parte[-]le să pătîmim aprinderea orașului, deci deloc (n.n. îndată) după ce am ajuns pre mine ca preot, înainte ce ar iscusi oare sânt vinovat au ba, din furie Ațel Ștefi, proprietarul de pământ din Boroș Ineu ca honved, cu baionetul în cap m-au tăiat, așa cât puțină nădejde aveam și de viață din acea tăietură.”²³

21. Preotul Ioan Faur. A fost preot în parohia ortodoxă din satul Căpruța, protopopiatul Vărădia de Mureș. Și el a fost unul dintre cei care sfătuiau poporul să se împotrivescă poruncilor revoluționarilor maghiari, iar pentru aceste afirmații a fost prins, arestat și condamnat la moarte prin spânzurătoare. Sentința a fost executată la data de 25 noiembrie 1848 în Bârzava. Despre această execuție a fost înștiințat și episcopul Aradului Gherasim Raț, printr-o scrisoare trimisă de Ioan Cefan²⁴.

Din documentele existente aflăm că preotul Ioan Faur a slujit în Căpruța din 1830 până în 1848. Cât despre moartea acestuia, s-a găsit o mențiune pe un *Molitifelnic* ce a aparținut bisericii din Căpruța, unde se arată că a fost spânzurat pe un deal ce se numea Ciot, deal situat undeva între Monoroștia și Căpruța, iar trupul neînsuflețit a fost îngropat în localitatea unde a slujit ca preot în ultima perioadă a vieții sale de către un nepot al său, preotul Iosif Faur²⁵.

22. Preotul Nicolae Popovici. Nici protopopiatul Beiușului nu a fost lipsit de pierderi din rândul preoților. Unul dintre aceștia a fost Nicolae Popovici din parohia Șteia, care, în anul 1848, avea 40 de ani. „Pentru că au învățat pe poporeni să nu asculte de poruncile ocârmuirii răsculaților maghiari în 8 Noem[brie] [1]1848 s-au prins și înaintea judei de moarte ducându-să s-au condamnat la robie în temniță.”²⁶ Aici a stat închis timp de nouă luni, după care a fost eliberat.

În părțile bihorene ale Episcopiei Aradului pătîmirile preoților au fost aceleași ca și în părțile arădene.

23. Preotul Ioan Papp. A fost preot în parohia bihoreană Urviș, protopopiatul Beiuș. În anul 1848, când a fost condamnat la o lună de închisoare, avea vârsta de 76 de ani.

24. Preotul Nicolae Teaha. Slujea în parohia Câmp²⁷ și avea 40 de ani când cei din armata revoluționară maghiară l-au arestat și condamnat la trei luni de închisoare.

²³ A. N. S. J. Arad, Fond Episcopia Ortodoxă română Arad, Actele revoluției de la 1848-1849, dosarul nr. 314/1850, f. 21.

²⁴ „...prin legea cătănească au judecat în 25 noemvre a. c. și întru această zi sau și osândit cu moarte degrabă zugrumat în spânzurătoare”: *ibidem*, dosarul nr. 76/1848, f. 1.

²⁵ Traian Magoș, *Participarea preoșimii din Eparhia Aradului la Revoluția de la 1848*, „Mitropolia Banatului” (Timișoara), anul XXIII, 1973, nr. 7-9, p. 480.

²⁶ Marin Mălinaș, *Biserica ortodoxă română din Bihor în timpul revoluției din 1848-1849*, „Biserica Ortodoxă Română” (București), anul XCVII, 1979, nr. 1-2, pp. 201-202.

²⁷ Azi parohia Câmp-Moți.

25. Preotul Jiurgiu Teaha. A fost preot în parohia Colești, protopopiatul Beiuș. În timpul revoluției din 1848 avea vârsta de 35 de ani. Era frate cu preotul din parohia Câmp, Nicolae Teaha. El a fost păgubit de către armatele revoluționare cu suma de 600 florini²⁸.

26. Preotul Petru Sabău. Era preot paroh în satul Fânațe, protopopiatul Beiuș. La doar 35 de ani ai săi pe care-i avea la revoluția pașoptistă, a fost judecat de tribunalul statarial, pe motiv că în luna octombrie 1848 a înmânat preotului Ioan Groza din parohia Crișcor o scrisoare de la Avram Iancu, prin care acesta solicita să-i trimită 10000 de români. Preotul Petru Sabău a negat acuzele, fiind achitat, într-un final, din lipsă de dovezi²⁹.

27. Preotul Flore Popa. A fost preot de mir în parohia Topa de Jos, protopopiatul Beiuș. Tribunalul instituit în localitate îl condamnă la 6 luni de temniță, pentru că a divulgat secretul prin care se dorea încorporarea tinerilor români în armata maghiară.

28. Preotul Meletie Popovici. A fost preot paroh în satul Dumbrăvița, protopopiatul Oradea, iar la revoluție avea vârsta de 30 de ani. Era un om aprig și direct. Mărturie ne stau cuvintele lui din biserică, când a îndemnat pe credincioșii săi să nu se supună orânduirilor maghiare, rămânând credincioși împăratului. Sigur că, pentru această faptă, a fost condamnat la câteva săptămâni de închisoare în temnița din Oradea.

29. Preotul Mihai Horța. A fost hirotonit preot pe seama parohiei Fonău din protopopiatul Oradea, și la fel ca și preotul Meletie Popovici, a îndemnat enoriașii să fie fideli împăratului și să nu se amăgească cu promisiunile revoluționarilor maghiari. Și el a suferit câteva săptămâni de temniță.

30. Preotul Ioan Popescu. Vede lumina zilei în anul 1803, iar anii revoluției îl găsesc preot paroh în satul Hotar. A pățimit luni grele de temniță pentru că nu dorea să se alăture armatelor revoluționare.

31. Preotul Ștefan Morărescu. S-a născut în anul 1806. Ajunge preot în parohia Tinăud din protopopiatul Peșteșului. Face temniță pentru crezul său, fiind salvat doar de „puterea muscăleană” (Imperiul Țarist).

32. Preotul Simion Popovici. Se naște în anul 1795. La vârsta de 53 de ani ajunge să fie condamnat la câteva luni de închisoare pentru că instiga împotriva armatei revoluționare maghiare, informații pe care le oferă protopopul Peșteșului, Iosif Popovici³⁰ într-un raport al său.

Ajunși la sfârșitul cercetării noastre despre evenimentele ce au marcat clerul și credincioșii români din Episcopia Aradului în anii revoluției de la 1848-1849,

²⁸ Marin Mălinaș, *op. cit.*, pp. 201-202.

²⁹ *Ibidem*, p. 202.

³⁰ A. N. S. J. Arad, Fond Episcopia Ortodoxă Română Arad, Actele revoluției de la 1848-1849, dosarul nr. 314/1850, f. 46-50.

putem spune, potrivit tuturor surselor biografice și arhivistice pe care le-am cercetat, că atrocitățile armatei revoluționare maghiare au fost mult mai multe, sate întregi de români au fost prăduite, oameni trecuți prin sabie, împușcați sau spânzurați, pentru simplul motiv că nu doreau să se înroleze în armata lui Kossuth. Și poate multe atrocități nu le cunoaștem. Totuși, un lucru este cât se poate de limpede: numărul celor asasinați este mult mai mare decât al celor căzuți în luptă și asta datorită urii armatei maghiare sau a rebelilor maghiari față de români.

Un lucru demn de urmat l-a făcut Episcopul Gherasim Raț al Aradului, care, printr-o circulară emisă în 3 ianuarie 1850, solicită preoților de pe cuprinsul Episcopiei sale să înalțe rugăciuni pentru preoții și credincioșii morți la revoluție, „pentru odihna sufletelor acelora bărbați cari pentru împăratu pentru binele de obște și așa și pentru binele nostru s-au jertfit viața sa, rugăciuni să înălțăm către ceriuri. Din această datorință rânduim ca în toate bisericile din Dieceza noastră în Duminica care după primirea scrisorii acesteia mai deaproape va urma pentru odihna sufletelor acelora cuvincioși preoți cu cea mai mare cucernie să slujească parastase când prescrisa ectenie pentru morți pomenind pe mai sus amintiții, precum și pre alții despre care cuvincioasa preoțime cunoșcință va ave, întru acest chip se va cânta: Încă ne rugăm pentru odihna sufletelor robilor lui Dumnezeu N. N. și a tuturor celorlalți preoți și mireni, ostași împărătești fraților și fiilor noștri, cari în războiul pentru împăratul s. a. s. a. Preotul carele împlinirea rânduiei acesteia ar negliji la cea mai strânsă răspundere va fi luat.

Dat în Cuvin în 3 Ianuarie 850

Gherasim Raț, Episcop”³¹

³¹ Idem, Fond Protopopiatul ortodox român Arad, dosarul nr. 16/1848, f. 3-4; Arhiva Parohiei Ortodoxe Române Arad-Micălaca Veche, Protocolul circularilor, registrul nr. 5/1832-1852, f. 88-89; Circulara nr. 3 din 3 ianuarie 1850.